

NA PUTU PREVENCIJE NASILJA NA SPORTSKIM PRIREDBAMA: PREDLOG REGIONALNOG OKVIRA SARADNJE

Autori:
Marko Savković i
Saša Đorđević

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

NA PUTU PREVENCIJE NASILJA NA SPORTSKIM PRIREDBAMA: PREDLOG REGIONALNOG OKVIRA SARADNJE

Autori:
Marko Savković i
Saša Đorđević

PREDLOG PRAKTIČNE POLITIKE

DECEMBAR 2010.

Objavlivanje predloga praktične politike „Na putu prevencije nasilja na sportskim priredbama: predlog regionalnog okvira za saradnju“ omogućio je Nemački savet za spoljne poslove (Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik, DGAP) u sastavu realizacije programa TRAIN (Think Tanks providing Research and Advice through Interaction and Networking).

NA PUTU PREVENCIJE NASILJA NA SPORTSKIM PRIREDBAMA: PREDLOG REGIONALNOG OKVIRA SARADNJE

decembar 2010. godine

Autori:

Marko Savković i

Saša Đorđević

Izdavač:

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Gundulićev venac 48, Beograd

Tel: 011 | 32 87 226; 32 87 334

Email: office@ccmr-bg.org

www.bezbednost.org | www.ccmr-bg.org

Priprema za štampu:

Saša Đorđević

Korice (slike odozgo na gore):

incident na Maksimiru 1990. (Tportal.hr); neredi navijača u Novom Sadu 2009. (Sportal.rs); neredi u Širokom Brijegu 2009. (HRsport.net); incident u Đenovi 2010. (Novosti.rs); šetnja građana protiv nasilja 2009. godine (Srbijanet.rs)

Tiraž:

100 primeraka

Objavljivanje predloga praktične politike „Na putu prevencije nasilja na sportskim priredbama: predlog regionalnog okvira za saradnju“ omogućio je Nemački savet za spoljne poslove (Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik, DGAP) u sastavu realizacije programa TRAIN (Think Tanks providing Research and Advice through Interaction and Networking).

Sadržaj:

LISTA SKRAĆENICA	5
SPISAK ANTRFILEA	6
SAŽETAK.....	7
PREPORUKE	8
UVOD: „SRPSKA BOLEST“ I TERMINOLOŠKA RAZJAŠNJENJA	10
1. HULIGANIZAM KAO IZVOR NEBEZBEDNOSTI	11
Postoji li dominantan obrazac huliganizma u Evropi?	11
Dva primera dobre prakse: koliko su indikativni za Srbiju?	13
Koje su osobenosti huliganizma u Srbiji?	15
2. „FER IGRA BEZ NASILJA“: PREDLOG ZA PREVENCIJU HULIGANIZMA NA ZAPADNOM BALKANU.....	17
Zapadni Balkan i jaz na koji se stalno osvrćemo	18
„Hejsel protiv Luiđi Ferarisa“: savršeni trenutak za preventivne aktivnosti.....	19
Stvaranje regionalnog okvira saradnje u prevenciji nasilja na sportskim priredbama	20
Zadaci i uloga Radne grupe za prevenciju nasilja na sportskim priredbama i predstavnika u nacionalnim jedinicama SECI centra	23
UMESTO ZAKLJUČKA: OTVARANJE JAVNE RASPRAVE	24
LITERATURA:	25

Lista skraćenica:

EK	Evropska komisija
EU	Evropska unija
EZ	Evropska zajednica
FATF	Finansijska akciona taktička grupa (eng. <i>Financial Action Task Force</i>)
JIE	Jugoistočna Evropa
NFIP	Centar za razmenu informacija o nasilju u fudbalu (eng. <i>National Football Information Point</i>)
RCC	Regionalni savet za saradnju
SECI centar	Regionalni centar za borbu protiv prekograničnog kriminala Inicijative za saradnju u jugoistočnoj Evropi
UEFA	Evropska fudbalska federacija (eng. <i>Union of European Football Associations</i>)

Spisak antrfilea:

- Antrfile 1: Pravne nedoumice u Srbiji o suzbijanju nasilja u sportu
- Antrfile 2: Neki primeri zakonodavnog i institucionalnog okvira suzbijanja nasilja u sportu na zapadnom Balkanu
- Antrfile 3: Saradnja članica EU u borbi protiv huliganizma
- Antrfile 4: O Regionalnom centru za borbu protiv prekograničnog kriminala

Sažetak:

Sedam ljudi u Srbiji nastradalo je u ispoljavanju navijačkog nasilja od 2000. godine do danas. Neredi na i pre sportskih takmičenja u poslednje dve godine podstakli su političku, akademsku i medijsku debatu. Incidenti na stadionu „Luiđi Ferari“ u sprezi sa Paradom ponosa su samo „začinili“ postojeću debatu. Tome bi trebalo dodati i inicijative dva predsednika (Hrvatske i Srbije) o stvaranju zajedničkog regionalnog fudbalskog takmičenja, nalik onom koji već postoji u košarci, te „domaćinstvu“ Evropskog fudbalskog šampionata 2020. godine. Sport međunarodnog karaktera proizvodi ozbiljnu „dozu“ nebezbednosti, posebno na ovim prostorima. Incidenti se stalno ponavljaju i to ne samo u vidu nasumičnog ili organizovanog nasilja, već i putem različitih kriminalnih aktivnosti. U tekstu naglasak je na prevenciji nasilja. Cilj rada je da podstakne javnu raspravu o nedostatku regionalnog okvira saradnje u borbi protiv huliganizma i nasilja na sportskim priredbama međunarodnog karaktera. To činimo kroz sažetu analizu trenutnog stanja i osvrt na mehanizme prevencije koji postoje u nekim državama Evrope, te EU. Na kraju predlažemo model regionalnog okvira saradnje. Jezgro naše ideje je stvaranje posebne, osme po redu radne grupe u postojećoj organizacionoj strukturi SECI centra sa sedištem u Bukureštu. Nazvali smo je Radna grupa za prevenciju nasilja na sportskim priredbama. Pored toga, potrebno je izgraditi kapacitete za postavljanje oficira za vezu ili kontakt tačke u nacionalnim jedinicama u državama članicama koje su već oformljene. Posebno naglašavamo da naša ideja nije stvaranje novog regionalnog tela u jačanju saradnje u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, iako je to trend na zapadnom Balkanu (mislimo na inicijative Bosne i Hercegovine, te Srbije i Hrvatske) već nadogradnja postojećeg institucionalnog okvira.

Ključne reči: sport, nasilje, policijska saradnja, zapadni Balkan, prevencija

Preporuke:

Prevencija nasilja u sportu u Srbiji

1. Potrebno je usvojiti zakon koji bi regulisao rad službenika fizičkog obezbeđenja i nastaviti rad na usvajanju zakona o sportu i prevazići postojeće nedoumice.
2. Potrebno je usvojiti pravilnik kojim se uređuje rad redarskih službi, i koji će uključiti mere bezbednosti na sportskim priredbama. Neophodno je precizirati i konkretizovati mere tehničke zaštite na i izvan sportskog igrališta, te uvesti standarde o radu lica koja regulišu bezbednost i mehanizme saradnje sa policijom, načine prodaje ulaznica i mere za sprečavanje njihovog krivotvorenja i preprodaje. Posebno je potrebno obratiti pažnju na UEFA plan o deset tačaka o rasizmu.
3. Kao prioritet, prevencija huliganskog nasilja bi trebalo da se vrati u agende interesornih tela koja već funkcionišu.
4. Potrebno je iskoristiti i prilagoditi našim prostorima primere dobre prakse i iskustava zemalja EU kojima je pošlo za rukom da povrate kontrolu nad sportskim događajima.
5. Potrebno je obezbediti sredstva za rekonstrukciju najfrekventnijih sportskih objekata („Stadion Crvene Zvezde“, „Stadion Partizana“, „Pionir“) u smislu povećanja bezbednosti posetilaca.
6. Sa posebnom pažnjom, što izlazi iz predmeta rada — potrebno je pristupiti problemu maloletnika koji učestvuju u huliganskom nasilju.

Regionalni okvir prevencije nasilja u sportu: zapadni Balkan

7. Neophodno je popuniti „stratešku prazninu“ nepostojanja prioriteta o prevenciji nasilja na sportskim priredbama na regionalnom nivou. To bi trebalo učiniti kroz postojeće regionalne mehanizme saradnje u pravosuđu i unutrašnjim poslovima, pre svega RCC.
8. Potrebno je iskoristiti postojeći momenat „zgroženosti“ zbog negativnih posledica nereda u Đenovi u Beogradu u oktobru 2010. godine za početak i iniciranje rasprave o stvaranju regionalnog okvira saradnje organa za sprovođenje nasilja na sportskim priredbama. Iskustvo država članica tadašnje EZ izvučeno iz posledica incidenata na stadionu Heysel 1985. godine trebalo bi da posluži kao dobra praksa država zapadnog Balkana.

9. Jezgro naše ideje je stvaranje Radne grupe za prevenciju nasilja na sportskim priredbama u postojećoj organizacionoj strukturi SECI centra. Pored toga, potrebno je izgraditi kapacitete za postavljanje oficira za vezu ili kontakt tačke u nacionalnim jedinicama SECI centra u državama članicama.

10. Predlažemo da izgradnja nove radne grupe, kao i kapaciteta u nacionalnim jedinicama u okviru SECI centra teče u tri razvojne faze: izrada nacrtu strateškog i akcionog plana gde glavnu ulogu imaju profesionalci u prevenciji nasilja u sportskim priredbama; te predstavljanje nacrtu zvaničnicima u SECI centru, RCC, izvršnim vlastima u državama zapadnog Balkana i EK. Najzad sledi sprovođenje strateškog i akcionog plana.

Uvod: „srpska bolest“ i terminološka razjašnjenja

Ako se u svetlu oktobarskih događaja u Srbiji čini pomodnim, problem kojem autori pristupaju u svom radu nije nov. Prisutan je godinama. Samo od 2000. godine do danas, sedam ljudi u Srbiji nastradalo je u ispoljavanju navijačkog nasilja. Ipak, pristup rada je karakterističan po tome što je predmet njihovog interesovanja prevencija huliganizma na regionalnom nivou (mislimo na zapadni Balkan) kroz unapređenje razmene informacija.¹ U tom smislu, spontano izražavanje nasilja, neprijatan deo folkloru koji okružuje sportske događaje, samo ih marginalno interesuju.

Međutim, ono što „srpsku bolest“ (da parafraziramo autore koji su huliganizam prvi nazvali „engleskom bolešću“) razlikuje jeste kontekst u kome se nasilje ispoljava. Redom, njegove osobenosti su nasleđe etničkog konflikta i pravna neuređenost: zato će svakom od ovih problema biti posvećena odgovarajuća pažnja u radu. Poseban problem na koji će autori takođe upozoriti jeste da proces koji je započeo krajem osamdesetih, a odnosi se na izmeštanje verbalnog i fizičkog nasilja iz sportske u političku arenu, traje i danas. Uostalom, o ozbiljnosti problema u Srbiji dovoljno govori broj navijačkih grupa o čijoj će zabrani Ustavni sud raspravljati: ima ih tačno 14.

Neophodno je na početku učiniti određena terminološka razjašnjenja. Sve i uprkos opadajućem kvalitetu takmičenja u Srbiji, događaje posmatraju i oni navijači koji su na utakmicu krenuli sa željom da uživaju u igri. Na nesreću, njih je ponekad fizički nemoguće odvojiti od huligana, usled opšteg stanja u kome se nalaze sportski objekti u Srbiji, tačnije zastarelosti primenjenih konstrukcijskih rešenja. Broj ulaza i izlaza je ograničen, kao i tribina (u najvećem broju slučajeva radi se o jednoj).² Otuda svaka intervencija policije nosi sa sobom rizik da i oni koji nisu učesnici nasilja snose posledice, što dodatno odbija publiku.

Autori su se opredelili za termin „huligansko nasilje“ upravo kako bi uspostavili razliku između huligana i navijača. Smatraju svojim pravom da navijačke grupe koje ispoljavaju ekstremno ponašanje koje redovno uključuje verbalno i fizičko nasilje nazovu „huliganskim“. Diskutabilno je, pritom, da li će odluka Ustavnog suda koja se očekuje razrešiti ovu nedoumicu, naročito u okruženju gde su oni koji donose odluke, novinari, „sportski radnici“ i ostali učesnici u organizaciji sportskih događaja isuviše često pozivaju na „dvanaestog

---

¹ U tekstu ne ulazimo u nedoumice oko značenja termina zapadni Balkan već prihvatamo model EU usvojen na samitu u Solunu 2003. godine. Po ovom pristupu države zapadnog Balkana su: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Makedonija i Srbija.

² O značaju planiranja okoline i arhitekture sportskih prostora pogledati: Petković, Ž., (2009). Prevencija kriminaliteta na sportskim stadionima kroz planiranje okoliša. *Policija i sigurnost*, 18(3), str. 365-377.

igrača". Kako bilo, u daljem tekstu koristiće se zbirni termin „huliganizam“ pod kojim će se podrazumevati kako „huligansko ponašanje“ tako i „huligansko nasilje“.

Zatim, neophodno je uspostaviti razliku između nasilja u sportu kao nasilnog ponašanja učesnika u igri (u fudbalu su tako uobičajeni grubi ili „pogibeljni“ startovi, koškanja, različiti primeri nediscipline) i nasilnog ponašanja posmatrača. Ako posmatrači namerno pribegavaju nasilju i to čine u kontinuitetu, oni (i znatno ređe one) su huligani.

Konačno, mladi ljudi stradaju nakon fudbalskih utakmica; navijačkim grupama fudbalskih klubova preči zabrana; upravo su prelasci iz jednog fudbalskog kluba u drugi u više navrata bili predmet interesovanja policije i tužilaštva. Zato su primeri na koje se autori pozivaju vezani za profesionalni fudbal u Zapadnoj Evropi i Srbiji.

Rad otvara rasprava o huliganizmu kao izvoru nebezbednosti kroz obrađivanje iskustava onih zemalja u Evropi koje su se sa više ili manje uspeha suočile sa problemom huliganizma u fudbalu. Zatim se ukazuje na osobenosti slučaja u Srbiji, da bi na kraju usledio predlog regionalnog okvira saradnje, inspirisan jednim modelom koji od nedavno predlaže EU.

1. Huliganizam kao izvor nebezbednosti

Postoji li dominantan obrazac huliganizma u Evropi?

Precizna definicija huliganskog nasilja ili ponašanja na fudbalskim utakmicama ne postoji. Svakako treba povući razliku između spontanih, relativno izolovanih incidenata koje izazivaju gledaoci i organizovanih huliganskih grupa koje se međusobno sukobljavaju (Giulianotti 2001, str. 141). Tamo gde su napadi na sudije i gostujuće igrače dugo bili deo pratećeg „folklor“ utakmice, masovne tuče različitih navijačkih grupa, odnosno tuče grupa i policije vremenom su izbile u prvi plan kao dominantna manifestacija huliganizma (Dunning 2004, str. 136). Ovo je promena koja se po pravilu odigrala širom Evrope, samo je bilo pitanje trenutka kada će se javiti.

Još jedna osobenost huliganizma je u tome da se nasilje manifestuje ne samo u neposrednoj blizini fudbalskih terena, već i u drugim javnim prostorima, npr. sredstvima javnog prevoza i uopšte na mestima okupljanja (Dunning 2000, str. 142). Potom, huliganizam uključuje i akte koji su prvenstveno simbolički i predstavljaju jednu vrstu ritualizovane agresije (Armstrong and Rosemary 1991, str. 434) koja se lako može pomešati sa pravim nasiljem. Razliku je tim

teže napraviti što ovi akti na koncu i mogu voditi nasilju.³ Iskustvo borbe protiv huliganizma u Zapadnoj Evropi pokazuje da u pojedinim situacijama nasilje može biti izazvano i agresivnim nastupom policije, ili izrazito nepovoljnim rezultatom (Spaaij 2005, str. 2).

Podvesti ispoljavanje nasilja pod jedan zajednički imenilac nije jednostavno i zbog značajnih razlika u praksi zemalja Zapadne Evrope. Kako su u svom istraživanju pokazali Spaj i Vinjas, u mediteranskim zemljama, „ultrasima“⁴ se nazivaju navijači okupljeni u grupe koje su „militantne“ ali čija sklonost ka nasilnim ispadima značajno varira (Spaaij and Vinas 2005, str. 80-81). Pritom, ove su grupe formalno ustrojene, u smislu da postoji članstvo, postoje klupske prostorije, vode se kampanje. Njihova osnovna „briga“ nije „poniziti i povrediti protivnika“ već pre svega kako „pružiti što obuhvatniju podršku timu“ (De Biasi 1998, str. 216-218).

Evropa je pritom za huligane jedinstven prostor. Oni se ugledaju jedni na druge, „pozajmljuju“ „pesme“ i „koreografije“ koje potom sa ponosom prikazuju na tribinama. Ponašanje pomenutih „ultrasa“ i „tifoza“ na jugu Evrope, atmosfera „kopa“ i „kežual“ odevanje na severu čine danas jedan amalgam nastao od različitih potkultura. Ovaj obrazac je reprodukovan tokom i krajem osamdesetih u Nemačkoj, Austriji, Holandiji i bivšoj Jugoslaviji. Tokovi globalizacije doprineli su čak da dva od tri najuspešnija engleska kluba u deceniji za nama, Mančester Junajted i Arsenal, učine svoje internet prezentacije dostupnim i na kineskom, japanskom i korejskom jeziku. Ipak, jedinstven prostor ne znači i jedinstvenu „praksu“. Približavanje različitih takmičenja kroz učešće najboljih klubova u super uspešnoj Ligi šampiona nije ukinulo razlike koje postoje između navijačkih grupa (Spaaij 2005, str. 3). One se tvrdoglavo pridržavaju svojih simbola i tradicija čak i kada su, na primer, u otvorenom sukobu sa upravom kluba ili drugim, brojnijim grupama.⁵ Da pojednostavimo, u kojoj god da je ligi Radnički iz Niša uvek će biti „Meraklija“ spremni da ga podrže.

Pristup policija u Zapadnoj Evropi problemu huliganizma postao je daleko više proaktivan i sada se zasniva na podacima koji su prikupljeni obaveštajnim radom. Policijske službe država članica EU naročito intenzivno saraduju razmenjujući obaveštajne podatke kroz formu saradnje kakav predstavlja NFIP o kome će biti više reči u nastavku teksta. Ipak, sa proširenjem EU i ulaskom više klubova iz Istočne Evrope u elitna klupska takmičenja međunarodna saradnja je stavljena na ozbiljnu probu. Tako u prvi plan, ponekad i nezasluženo dospevaju upravo incidenti koje su prouzrokovali navijači klubova iz zemalja bivše Jugoslavije odnosno nekadašnjeg Sovjetskog Saveza. Pre izlaganja predloga okvira regionalne saradnje

---

³ Iz naše prakse, objavljivanje umrlice u dnevnoj štampi fudbaleru koji je prešao u redove „većitog rivala“ svakako spada u ekstremne primere simboličkog nasilja.

⁴ Odrednica „ultras“ označava navijača ili navijače koji se razlikuju po tome što fanatično podržavaju klub za koji navijaju, nastoje da obeshabre protivničku ekipu i neretko pribegavaju nasilju — svakako u verbalnoj, a ređe i u fizičkoj formi. Naziv vodi poreklo od latinske reči *ultra* (više), što asocira na podršku koja prevazilazi „normalnu“.

⁵ Kada je grupa navijača Mančester Junajteda 2005. odlučila da, usled neslaganja sa novim vlasnikom i njegovim „neprijateljskim preuzimanjem“ osnuje potpuno novi, amaterski klub „United of Manchester“ iskoristila je ranije rešenje klupskog grba koje je Mančester Junajted napustio 1970. godine.

na planu prevencije, neophodno je navesti iskustva iz prakse Velike Britanije i Nemačke koja mogu poslužiti kao izvor inspiracije drugim zemljama.

Dva primera dobre prakse: koliko su indikativni za Srbiju?

Prvi primer dobre prakse prepoznat je u Velikoj Britaniji, čija se iskustva sa pravom uzimaju kao model uspešne borbe protiv problema huliganizma. Naime, nakon užasne nesreće na stadionu Hillsboro 1989. godine,⁶ klubovi su primorani da podignu standarde bezbednosti na svojim stadionima. Skinute su ograde, kako sa tribina, tako i one koje teren fizički odvajaju od publike. Ukinuta su mesta za stajanje, postavljene su kamere, policajci zamenjeni redarima koji su i sami navijači kluba, čija su ovlašćenja zatim jasno definisana. Upad na teren u ovakvim okolnostima tretira se kao delo koje povlači zatvorsku kaznu i što je možda i značajnije, meru zabrane ulaska na stadion(e) koja se dosledno primenjuje. Svesni mogućnosti da gostovanja u inostranstvu posluže „profesionalnim navijačima“ kao način da izbegnu primenu mere zabrane, organi reda međusobno saraduju, pripremajući i prosleđujući liste sa imenima onih kojima je ulaz na stadion zabranjen. Upravo je dosledna primena politike „crnih lista“ doprinela tome da Evropsko prvenstvo u fudbalu održano 2004. godine protekne bez većih incidenata (Scott et al. 2008, str. 117).

Efikasniji nadzor koji je mogućim učinila moderna tehnologija primorali su posvećene huligane da svoju potrebu za nasilnom konfrontacijom zadovolje tako što će se sa rivalima susretati na neuobičajenim mestima. Zakazane tuče možda nisu holandski izum, ali su upravo u ovoj zemlji postale značajan problem. Odgovor policije u Velikoj Britaniji na promenu u taktici koju primenjuju huligani bio je da se još više fokusira na prikupljanje i obradu podataka. Ipak, upotreba podataka dobijenih obaveštajnim radom ograničena je u smislu da se policijski službenici u potpunosti usredsređuju na grupe ranije poznate po nasilnim ispadima, što spontano nasilje ostavlja teško predvidivim.

Drugi primer dobre prakse razvija se u Nemačkoj. Počiva na uverenju da je huliganizam moguće sprečiti upornim radom sa najmlađima, odnosno, uspostavljanjem drugačijih veza sa fudbalskim klubovima. Potenciranje uživanja slobodnog vremena u fudbalu, kao i svakom drugom sportu uostalom, predstavlja tako meru borbe protiv maloletničke delikvencije. U Nemačkoj (ali i Holandiji, Belgiji i skandinavskim zemljama) ovo uverenje rezultiralo je strateškim opredeljenjem da se investira u „navijačke projekte“ (nem. *fanprojekte*). Način

---

⁶ „Katastrofa na Hillsborou“ verovatno je „najcrnji“ dan u istoriji ostrvskog fudbala. Prenatrpene tribine stadiona domaćeg Šefild Venzdeja i loša reakcija policije na veliki broj zakasnelih navijača Liverpula rezultirali su stampedom u kome je nastradalo 96 ljudi. Uzroci nesreće opisani su u tzv. „Tejlorovom izveštaju“ kojim su preporučene drastične mere unapređenja bezbednosti gledalaca na fudbalskim stadionima u Velikoj Britaniji.

sprovedenja se razlikuje. U Nemačkoj nastoje unaprediti veze između navijača, klubova i policije. U Belgiji, u fokusu su mladi navijači kojima se nude alternative nasilnom ponašanju. Holanđani najzad nastoje da ponovo socijalizuju osuđene huligane (Spaaij 2005, str. 5). Tako su krajem osamdesetih u Holandiji imenovani koordinatori na lokalnom nivou sa ciljem da uspostave kontakt sa potencijalnim huliganima, organizuju aktivnosti navijača i obezbede savete mladima. Ovo je praćeno paralelnim naporima policije u lokalnoj zajednici. Problem koji može nastupiti jeste što naglašavanjem aktivnosti prevencije umesto suzbijanja, „posvećeni“ ili „karijerni“ huligani ostaju izvan „mreže“ (Spaaij 2005, str. 5-6). Za njih, spremnost na nasilje je obeležje kolektivnog identiteta koga ne žele da se odreknu.

Kao što vidimo, nasilje u sportu nije fenomen koji je karakterističan samo za Srbiju ili za države zapadnog Balkana. Jedno od prvih istraživanja vođenih u Velikoj Britaniji sa ciljem da se otkriju njegovi uzroci pokazalo je da su huligani uvek manjina navijača; kako oni imaju pomerenu predstavu svoje uloge u sportskom događaju gde sebe doživljavaju kao aktivne učesnike; kao i to da, budući da je fudbal „muška igra“ u kome je nasilje na terenu uobičajeno, nasilje na tribinama ne bi trebalo nikoga da iznenađuje (Roadburg 1980, str. 266). Emocijama nabijen i visoko stresan doživljaj fudbalske utakmice predstavlja za mnoge priliku da „ožive“, odnosno, izraze osećanje frustracije koja je izazvana lošim uslovima života. Opštem utisku svakako ne doprinose često očajni uslovi u kojima se utakmice održavaju (Hopcraft 2006 [1968], str. 162).

Diskutabilno je u kojoj meri su navedeni nalazi primenjivi na Srbiju. Tačno je da su huligani uvek manjina, ali ipak značajna. Ako je verovati izveštajima sa lica mesta, na tribinama stadiona u Đenovi 12. oktobra našlo se 1,600 navijača iz Srbije pri čemu su 300 njih blokirali grad, bacali petarde na prolaznike, lomili izloge, uništili jedan policijski auto i ispisivali grafite po zidovima duždevske palate. Privedeno je najzad 50 lica, od kojih je 33 pušteno, dok je 17 osoba zadržano u pritvoru. Postoje zatim timski i individualni sportovi u kojima nema fizičkog kontakta, čime je rizik da do nasilnog ponašanja dođe smanjen, ali su i dalje popularni u Srbiji. Teniser Novak Đoković i odbojkaš Nikola Grbić primer su mladima i to ne samo u našoj zemlji. Ipak, ova činjenica nije smetala navijačima Novaka Đokovića i Marija Ančića iz Srbije i Hrvatske da se potuku usred Australije dodajući tako jednu novu dimenziju problemu nasilja u sportu.

Sam tok utakmice, koliko god da je stresan, huligane nužno ne interesuje. Njihov „program“ odvija se nezavisno od događaja na terenu: pirotehnika će svakako biti upotrebljena, naročito pripremljena scenografija. Izrazom vernosti se čak smatra gest gde cela tribina, ako stvari krenu loše, okreće leđa terenu i nastavlja sa navijanjem. Poraz ili pobjeda mogu jednako poslužiti kao opravdanje za nasilničko ponašanje na gradskim ulicama. Mediji u Srbiji veoma često ističu da nije nikakva tajna da su vođe navijača Zvezde i Partizana obasute raznim privilegijama i da su navijanje pretvorili u neku vrstu profesije.

Koje su osobenosti huliganizma u Srbiji?

Ono što problem nasilja u sportu u Srbiji čini višestruko složenim, jeste post-konfliktni kontekst u kome se ono manifestuje. Naime, vreme ozbiljnog navijačkog organizovanja nastupilo je krajem osamdesetih i poklopilo se sa evolucijom nasilja gde su se prvi ozbiljni šovinistički ispadi sa stadiona preselili u političku arenu (Čolović, 30. septembar 2009). Ono što nije bilo dozvoljeno u javnom diskursu, moglo je biti izgovoreno na tribinama. Uostalom, kako utvrditi ko je odgovoran ako skandira „pedeset hiljada duša, sto hiljada dlanova“ da parafraziramo jednog sportskog komentatora? U tom slučaju radi se o „dešavanju naroda“. Slika sa stadiona u Maksimiru, gde se jedan igrač umešao u sukob huligana i policije upamćena je kao jedan od najsnažnijih simbola dezintegracije jugoslovenskog društva.⁷

Javnosti u Srbiji je kroz dokumentarni film „Jedinica“ u produkciji „Vreme filma“ ispričana priča koja predstavlja najizrazitiji primer zloupotrebe jedne navijačke grupe, to jest, ako se tamo gde postoji pristanak o zloupotrebi može govoriti. Ujedinjenje navijačkih grupa čije je mesto okupljanja severna tribina stadiona FK Crvena Zvezda odigralo se 1989. godine pod pokroviteljstvom Željka Ražnatovića. Među prvim pripadnicima dobrovoljačke garde koja će kasnije prerasti u Jedinicu za specijalne operacije našli su se i oni koji su svoj rat sa Hrvatskom započeli na travi pomenutog zagrebačkog stadiona, maja 1990. Nakon političkih promena nastavilo se sa praksom zloupotrebe (vrhunskog) sporta u političke svrhe, s tim da je ova, najdirektnija veza između nasilja i sporta, prekinuta.

Huligane u Srbiji izdvaja spremnost na nasilje. U ideološkom smislu, mešavina su „svega i svačega“. Na delima i rečima su šovinisti, ali spremno ulaze u „saveze“ i sklapaju „prijateljstva“ sa huliganskim grupama s one strane granice; predstavljaju se kao tradicionalisti, ali su statusni simboli na koje jako polažu s ovog sveta, materijalnog. Među njima ima i onih koji iskreno veruju da je protest koji izražavaju, makar i nasilan, stvar ličnog izbora.

Huligan u Srbiji sebe smatra aktivnim učesnikom u sportskom događaju. Ovome doprinose treneri i novinari, koji ih nazivaju „šestim“ ili „dvanaestim“ igračem, u zavisnosti od toga o kom je takmičenju reč. Klub može biti u krizi, „igračkoj i rezultatskoj“, ali oni su uvek u pripravnosti. Organizovani u navijačke grupe sa čvrsto postavljenom hijerarhijom, kao članovi uprave, utiču na politiku „voljenog kluba“. Po potrebi, isprovocirani određenom odlukom, prete bojkotom. Spremno se ograđuju od nasilja, ali kada do njega dođe, ne propuštaju priliku da podsete širu javnost kako su svoje mesto na tribini „zaslužili“. A do nasilja je dolazilo često. Ovakvim pristupom u protekle dve decenije, huligani u Srbiji su uspešno

---

⁷ Sam Zvonimir Boban je, u osvrtu na događaje u Đenovi rekao kako je „između nogometa i politike uvijek postojala i uvijek će postojati određena veza“. Zatim je, u odgovoru na novinarsko poređenje nereda u kojima je, maja 1990. i sam učestvovao, kazao „ono je bio protest, buntovan čin protiv nepravde, buna protiv režima. Hrvatska je htjela van iz komunizma i to se može opravdati.“ (Index.hr, 13. oktobar 2010.)

preuzeli barem jednu sportsku disciplinu i to ne bilo koju, već po tradiciji najgledaniji profesionalni fudbal (eng. *association football*).

Velika je greška, međutim, tumačiti huligansko ponašanje kao nerazumno, koje se čini u afektu. Ne može se nazvati nerazumnim postupanje gde se kamenice i drugi predmeti unapred spremaju u kontejnere kako bi se kasnije upotrebili protiv rivalske navijačke grupe ili, osoba drugačije seksualne orijentacije. Disciplinu i jasnu hijerarhiju već smo izdvojili kao osobenosti huliganizma u Srbiji. Brutalno premlaćivanje i ubistvo francuskog navijača koje se u Beogradu dogodilo u septembru 2009. godine indikativno je u tom smislu što je napad pripremljen u komunikaciji više lica, ali su dvojica među njima rukovodili samim činom. Takođe je indikativno da su upravo dvojica „vođa“, od svih učesnika u napadu na Brisa Tatona i dalje u bekstvu kao i to da su posredi lica protiv kojih se vodi više prekršajnih i krivičnih postupaka.

Događaji u Đenovi i naknadno prebacivanje odgovornosti između fudbalskih saveza, odnosno policija Italije i Srbije otvorili su nov problem u policijskoj saradnji Srbije sa drugim državama u regionu, odnosno EU.

Antrfile 1: Pravne nedoumice u Srbiji o suzbijanju nasilja u sportu

Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, usvojen 2003. godine pretrpeo je izmene više puta, ali je i dalje organizator taj koji „vrši nadzor nad radom redarske službe“ (čl. 3). U uslovima gde ne postoji pravilnik kojim se rad redarske službe uređuje, odnosno, zakon koji bi regulisao rad službenika fizičkog obezbeđenja (Bilten o unutrašnjim poslovima EU i Srbije br. 13) ovakvo rešenje nije odgovarajuće. Takođe, osobe zadužene za bezbednost i organizaciju sportskih događaja retko su profesionalci. Nacrt Zakona o sportu, čija bi dosledna primena trebala učiniti vlasničku strukturu klubova transparentnijom, prosleđen je Narodnoj Skupštini krajem 2009. godine, ali još uvek nije usvojen.

Prema Dejanu Šuputu, direktoru Udruženja za razvoj sportskog prava u Srbiji, „srpski Krivični zakonik i Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama potpuno (su) usklađeni sa međunarodnim pravnim standardima. Većina rešenja [...] koja postoji u Engleskoj je preneti u naš zakon.“ (Politika, 22. oktobar 2010.) Problem je u primeni. Snežana Samardžić-Marković, ministarka omladine i sporta je u više navrata istakla kako je presuda doneta tek u 2,4 posto slučajeva priznajući implicitno da suzbijanje huliganskog nasilja proteklih godina ipak nije bio prioritet države.

Narodna Skupština usvojila je izmene Zakonika o krivičnom postupku krajem oktobra ove godine suočena sa velikim pritiskom javnosti, ali i jasnim određenjem državnog vrha prema događajima od 10. i 12. oktobra. Ovim izmenama omogućeno je produženje pritvora sa osam na 30 dana za krivična dela sa elementima nasilja za koja je predviđena kazna veća od pet godina zatvora. Među ova krivična dela spadaju i dela protiv života i tela, nanošenje teških telesnih povreda, pokušaj ubistva i ubistvo. Izmene i dopune stupile su na snagu

narednog dana, kada je (možda i očekivano) fudbalski derbi između Crvene zvezde i Partizana protekao bez većih incidenata. Ovoga puta, bilans je bio „svega“ 34 privedenih (Blic, 23. oktobar 2010.) Pritom, srazmerno visok broj privedenih maloletnika se ponavlja iz utakmice u utakmicu.

Problem huliganskog nasilja je dubok i neće biti rešen prostom zabranom. Država će po svemu sudeći pribeći represiji, kada se prevencijom već nije bavila. Možemo pritom očekivati da mesto starih, zabranjenih, zauzmu nove navijačke grupe jednako nasilne u svom pogledu na svet. Međutim, ako je praksa da više meseci protekne pre nego što predmet dospe pred sud, upitno je da li će za tim biti potrebe.

Međutim, dosledna primena rigoroznih odredbi Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja, kao i skoro usvajanje Zakona o sportu, možda će naterati huligane da razmisle pre nego što ponove neki od ispada. Preventivne mere uključile bi razmenu informacija; prioritizaciju problema huliganskog nasilja u agendama interresornih tela koja već funkcionišu; implementaciju dobre prakse i iskustava zemalja EU kojima je pošlo za rukom da povrate kontrolu nad sportskim događajima. Zatim je potrebno obezbediti sredstva za rekonstrukciju najfrekventnijih sportskih objekata („Stadion Crvene Zvezde“, „Stadion Partizana“, „Pionir“) u smislu povećanja bezbednosti posetilaca. Najzad, sa posebnom pažnjom – što opet izlazi iz predmeta rada – potrebno je pristupiti problemu maloletnika koji učestvuju u huliganskom nasilju.

2. „Fer igra bez nasilja“: predlog za prevenciju huliganizma na zapadnom Balkanu

Trenutna rasprava o prevenciji nasilja na sportskim priredbama izazvana događajima koji su se nizali u prethodne dve godine, zajedno sa inicijativama za zajednička „balkanska“ sportska takmičenja u budućnosti zahteva dvostruku analizu. Na početku potrebno je proceniti postojeće stanje i identifikovati ključne probleme. Zatim je neophodno podstaći javnu raspravu sa ciljem razvijanja preciznih i detaljnih predloga za sprečavanje incidenata i naraštanja nasilja.

U prvom delu rada, na sažeti način smo predstavili glavne nalaze trenutne situacije, pre svega u Srbiji i Evropi. U ovom odeljku predlažemo modalitet regionalne saradnje razmene informacija kroz postojeći institucionalni mehanizam SECI centra kako bi pokrenuli javnu raspravu. Ukršanjem različitih mišljenja i stavova možemo da dobijemo kvalitetnije predloge i preporuke. Viši cilj je jačanje bezbednosti građana u zajedničkom prostoru na zapadnom Balkanu, dok je konkretni cilj prevencija i kontrola nasilja na sportskim priredbama, kao i

popunjavanje strateške, zakonodavne i operativne praznine. Pre toga, kratko se osvrćemo na stanje u ovoj oblasti u nekim državama u regionu, kao i na aktivnosti država članica EU.

Zapadni Balkan i jaz na koji se stalno osvrćemo

Sve države zapadnog Balkana dele zajedničke probleme sa nasiljem u sportu, a naročito kada je reč o huliganizmu u fudbalu.⁸ Ti problemi naročito dobijaju na intezitetu kada klubovi ili reprezentacije iz različitih država zapadnog Balkana igraju međusobno. Najbolji mogući scenario je razmena uvreda bez nasilja i incidenata. Najgori scenario u različitim oblicima je: eskalacija nasilja, uključenje policije u razbijanju nereda, teške telesne povrede, a ponekad i smrt — a ponekad i pristalica kluba ili reprezentacije.

Zbog svih nedaća koje sport donosi državama, a pre svega policiji ili mirnim navijačima, primorao je izvršne vlasti da urede načine (pravne i institucionalne) suzbijanja nasilja na sportskim priredbama. To se učinilo donošenjem novih zakona, izmenama i dopunama krivičnih zakonika, te stvaranjem novih institucionalnih mehanizama suzbijanja nasilja u sportu.

U strateškom i operativnom smislu trenutno nedostaje regionalni okvir saradnje u prevenciji nasilja u sportu na zapadnom Balkanu. Saradnja između organa za sprovođenje zakona je uglavnom *ad hoc*, razmena informacija ograničena je na mečeve čiji odigravanje se održava u bliskoj budućnosti ili uoči visoko rizičnog sportskog događaja. Štaviše, u strateškim dokumentima različitih regionalnih tela i inicijativa aktivnih o oblasti jačanja pravosudne i policijske saradnje nedostaje prioritet borbe protiv huliganizma.

Antrfile 2: Neki primeri zakonodavnog i institucionalnog okvira suzbijanja nasilja u sportu na zapadnom Balkanu

Narodna skupština Republika Srbije je 2003. godine usvojila Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama. Zakon je izmenjen u decembru 2009. godine. Pre toga, u maju 2009. godine oformljen je Savet za sprečavanje nasilja i nedoličnog

---

⁸ Prema istraživanju „Mediji, sport, nasilje“ u realizaciji Ministarstva omladine i sporta i Udruženja sportskih novinara Srbije izračunato je da na približno svakih 136 dana ubijen po jedan navijač u Srbiji, a da su sve žrtve i napadači imali od 17 do 25 godina. U novembru prošle godine, Munib Ušanović i Miodrag Kureš, visoki zvaničnici Fudbalskog saveza Bosne i Hercegovine osuđeni su na pet godina zatvora zbog izbegavanja plaćanja poreza na promet i zloupotrebe službenog položaja. UEFA je u avgustu 2010. godine započela istragu ispitivanjem Bruna Marića, hrvatskog sudije, povodom sumnji da su pojedine utakmice hrvatskog prvenstva bile nameštene. Pomenućemo još slučajeve Brisa Tatona, incident u Đenovi ove godine, Širokom Brijegu u 2009. godini, te napad na putnički voz na liniji Beograd — Lapovo.

ponašanja u sportu čija je prva aktivnost bila izrada akcionog plana. U Hrvatskoj je 2003. godine usvojen Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. Dopunjen je dva puta — 2006. i 2009. godine. U Odjelu za javni red Uprave policije Ravnateljstva policije deluje posebna organizaciona jedinica — Odsjek za sprečavanje nereda na športskim natjecanjima. U Hrvatskoj su tokom 2008. i 2009. godine načinjene aktivnosti u sprečavanju nasilja u sportu u sprezi sa borbom protiv diskriminacije i rasizma. U Makedoniji zakon koji uređuje ovu oblast usvojen je 2004. godine, a dopunjen ove godine.

U poslednjoj strategiji RCC ne postoji izričito naglašen prioritet borbe protiv huliganizma. Ipak, posredno možemo da uspostavimo vezu između glavnog strateškog prioriteta RCC u pravosuđu i unutrašnjim poslovima — borbe protiv organizovanog kriminala sa različitim nezakonitih sportskim aktivnostima — pranjem novca, nameštanjem utakmica, dogovaranjem cena. Na osnovu izveštaja FATF iz 2009. godine, nekoliko sportskih takmičenja su identifikovana kao ranjive na pranje novca: fudbal, kriket, ragbi, trke konja, motora i automobila, hokej na ledu, košarka i odbojka. Nekoliko od pomenutih, a posebno fudbal i košarka, su najpopularniji u svim državama zapadnog Balkana. Najviše nasilničkih incidenata upravo dolazi iz fudbalskih i košarkaških mečeva.

Postoji značaj RCC u ovoj oblasti bez obzira na nedostatak identifikacije prevencije nasilja u sportu kao prioriteta u strateškom dokumentu RCC ili u njihovom nacrtu regionalne strategije za pravosuđe, unutrašnjih poslova i bezbednosti. Važnost proizilazi zbog davanja SECI centru jednu od glavnih uloga u produbljivanju i jačanju policijske saradnje.

„Hejsel protiv Luidi Ferarisa“: savršeni trenutak za preventivne aktivnosti

Preventivni načini suzbijanja nasilja u sportu sa obećavajućim rezultatima pojavljuju se nakon događaja sa katastrofalnim ili približno negativnim posledicama. Ovde možemo da napravimo paralelu sa događajima od 29. maja 1985. u Briselu godine i 13. oktobra 2010. godine u Đenovi. Naravno, posledice događaja na stadionu Hejsel, u smislu gubitaka i posledica, su veće i pogubnije. Ukupno je 39 osoba poginulo, a 690 povređeno; UEFA je odlučila da izbací britanske fudbalske klubove iz evropskih takmičenja na period od pet godina. Najzad, britanska vlada je usvojila i počela sa sprovođenjem strogih zakona, mnogi bi rekli „drakonskih“, kao i pojačanom ulogom policije u sprečavanju huliganizma. Proizvod tih aktivnosti je utakmica koja zaslužuje gledanje i navijanje. Sa ciljem da se nikada „Hejsel“ ne ponovi, države EZ su pojačale aktivnosti u prevenciji nasilja u fudbalu (pogledati Antrfile 3). Mi verujemo da događaj na stadionu „Luidi Feraris“ u Đenovi (Italija) koji je naneo negativne posledice po Srbiju i sport pokazao je da „danas“ savršeni trenutak za razvijanje preventivnih aktivnosti na regionalnom nivou.

Antrfile 3: Saradnja članica EU u borbi protiv huliganizma

Odlukom Saveta EU iz 2002. godine predloženo je svakoj članici da osnuje Nacionalnu kancelariju za razmenu informacija o bezbednosti fudbalskih takmičenja koja će biti nadležna za saradnju prilikom organizacije događaja koji uključuju više od jedne države EU. Evropsko prvenstvo održano 2004. godine postalo je prvo takmičenje koje je osetilo korist od uspostavljanja kancelarije. Zaista, u poređenju sa prethodnim velikim takmičenjima održanim na evropskom kontinentu, u Portugaliji većih incidenata nije bilo. Ova je odluka dopunjena 2007. godine, kada je dogovoreno da svaka članica svojoj kancelariji omogući pristup (različitim) bazama podataka o „rizičnim“ licima koje se uglavnom nalaze u posedu ministarstva unutrašnjih poslova, te da se države članice postaraju da kancelarije započnu razmenjivati analize kritičnih situacija učinjene po održanom takmičenju i najzad, da svaka kancelarija postane odgovorna za listu preporuka, koju će potom učiniti dostupnim partnerima putem sopstvene internet prezentacije ili preko zahteva. Dopunom odluke propisan je i rok za ocenu efikasnosti članica u poštovanju slova odluke.

U januaru ove godine, Španija je u svojstvu predsedavajuće države EU, drugim članicama poslala upitnik koji je sadržao pet pitanja o radu kancelarije. Pitanja su se odnosila na ulogu kancelarije, pristup bazama podataka o „rizičnim“ licima, izradi analiza kritičnih situacija i razmeni analiza sa drugim kancelarijama, te o obaveznosti javne dostupnosti preseka stečenih iskustava i izrade preporuka.

Uoči početka novog takmičenja pod patronatom UEFA, Lige Evrope („naslednika“ popularnog Kupa) kancelarije su postale sastavni deo strategije povećanja bezbednosti na stadionima. Tako su se predstavnici kancelarija država članica našli na sastanku održanom u Amsterdamu 2009. godine zajedno sa policajcima, komesarima UEFA za bezbednost, predstavnicima nacionalnih fudbalskih saveza i drugim profesionalcima. Uoči nove sezone, UEFA je prošle godine izrazila spremnost da preduzme drastične mere, uključujući izradu jasnih smernica za sudije koje su ovlašćene da u slučaju rasističkih ispada (govora mržnje uopšte) suspenduju ili prekinu odigravanje utakmice.

Stvaranje regionalnog okvira saradnje u prevenciji nasilja na sportskim priredbama

Naša ideja je stvaranje nove radne grupe u postojećoj organizacionoj strukturi SECI centra (pogledati Antrfile 4) koja bi trebalo isključivo da radi na aktivnostima prevencije nasilja na

sportskim priredbama.⁹ Pored toga, potrebno je izgraditi kapacitete za postavljanje oficira za vezu ili kontakt tačke u nacionalnim jedinicama SECI centra u državama članicama.

Antrfile 4: O Regionalnom centru za borbu protiv prekograničnog kriminala

U okviru Inicijative za saradnju u JIE deluje SECI centar — inicijativa za regionalnu saradnju na operativnom nivou između organa policija i carina u JIE. U maju 1999. godine dvanaest država JIE potpisalo je Sporazum o saradnji za prevenciju i borbu protiv prekograničnog organizovanog kriminala. To su: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Grčka, Mađarska, Makedonija, Moldavija, Rumunija, Slovenija, Srbija, Turska, Crna Gora i Hrvatska. Sve države članice su predstavljene u SECI centru preko oficira za vezu — jedan predstavnik policije i jedan predstavnik carine. Takođe, u svakoj državi članici deluje nacionalna jedinica (eng. *national focal point*).¹⁰ U radu SECI centra učestvuju i države posmatrači.¹¹ Na osnovu Memoranduma o razumevanju, INTERPOL i Svetska carinska organizacija imaju status stalnog savetnika, učestvuju u procesu odlučivanja i formiranju politika SECI centra, a sveobuhvatni rad se zasniva na njihovim preporukama, savetima i direktivama.

Okvir rada SECI centra je podeljen na četiri aktivnosti. Prva aktivnost se odnosi na bržu i koordinisanu razmenu informacija o delovanjima kriminalnih mreža između organa za sprovođenje zakona država članica. Koordinacija regionalnih operacija i formiranje zajedničkih istraga organa za sprovođenje zakona država članica je druga aktivnost SECI centra. Pored razmene informacija između oficira za vezu i nacionalnih jedinica, rad SECI centra je karakterističan po postojanju sedam radnih grupa (eng. *task forces*). Kroz delovanja radnih grupa mogu se organizovati multilateralne operacije ili koordinisati rad prilikom istražnih postupaka u različitim državama članicama. SECI centar objavljuje problemske analize i izveštaje o specifičnim oblicima kriminaliteta, i organizuje treninge i obuke za predstavnike organa za sprovođenje zakona. U skladu sa principom regionalnog vlasništva, razmatraju se nove mogućnosti finansiranja aktivnosti SECI centra.

Postoji nekoliko razloga zbog čega smo izabrali baš SECI centar. Prvo, SECI centar je jedina regionalna inicijativa čije su članice sve države zapadnog Balkana sa trenutno razvijenim

---

⁹ Trenutno postoje sedam radnih grupa: Radna grupa za borbu protiv trgovine ljudima i krijumčarenje imigranata, Radna grupa za borbu protiv droga, Radna grupa za borbu protiv prevara i krijumčarenja, Radna grupa za borbu protiv privrednog i visokotehnološkog kriminala, Radna grupa za borbu protiv trgovine ukradenim vozilima, Radna grupa za borbu protiv terorizma, Radna grupa za bezbednost transporta opasnih materija.

¹⁰ U Albaniji to je nezavisna organizaciona jedinica u okviru Nacionalne policije i carine. U Bosni i Hercegovini i Srbiji to je kancelarija Interpola u Sarajevu, odnosno Beogradu. U Hrvatskoj i Makedoniji nacionalna jedinica nalazi se u nadležnom ministarstvu za unutrašnje poslove u posebnoj organizacionoj jedinici za evropske integracije i međunarodne odnose

¹¹ To su: Austrija, Azerbejdžan, Belgija, Velika Britanija, Gruzija, Italija, Japan, Kanada, Nemačka, Portugal, Sjedinjene Američke Države, Ukrajina, Francuska, Holandija i Španija.

kapacitetima razmene informacija, kao jedne od glavnih aktivnosti centra.¹² Drugo, jedan od osnovnih prioriteta SECI centra je da pruži podršku državama članicama u jačanju saradnje organa za sprovođenje zakona i specijalizovanih organizacionih jedinica kroz razmenu informacija. To je i jedan od glavnih preduslova stvaranje mehanizma sličnog NFIP.

Predlažemo tri faze razvoja u stvaranju posebne radne grupe koja će se baviti rešavanjem nasilja na sportskim priredbama.

1. *Izrada nacrtu strateškog i akcionog plana* — Svaka država zapadnog Balkana bi trebalo da predloži jednog predstavnika iz nadležnog ministarstva unutrašnjih poslova ili specijalizovane organizacione jedinice za suzbijanje nasilja na sportskim priredbama. Jedan od prvih zajedničkih zadataka predstavnika je mapiranje svih važnih aktera na nacionalnom i regionalnom nivou u pomenutoj oblasti. Nakon završetka ovog procesa, predstavnici bi trebalo da započnu pregovaranje sa: a) kontakt tačkama u nacionalnim jedinicama država članica SECI centra i oficirima za vezu u sedištu SECI centra u Bukureštu koji su već oformljeni;¹³ b) predstavnicima NFIP u pet država članica EU koje su istovremeno i članice SECI centra;¹⁴ v) predstavnicima sportskih udruženja i organizacija civilnog društva koje se bave bezbednosnim temama, a posebno preventivnim načinima suzbijanja nasilja. Osnovni razlog savetovanja je stvaranje efikasnog i efektivnog pristupa prevenciji nasilja na sportskim priredbama u okviru strateškog plana. Neophodno je da u planu postoji predložak o analizi stanja sa kvalitativnim i kvantitativnim podacima o nasilju u sportskim priredbama. Najlakši način za obavljanje ovog dela posla je ukrštanje podataka (smatramo da takvi podaci već postoje) nadležnih organa za unutrašnje poslove.
2. *Predstavljanje nacrtu strateškog i akcionog plana* — Nakon izrade nacrtu sledi njegovo predstavljanje izvršnim vlastima državama zapadnog Balkana, SECI centru i RCC. Pored toga, nužno je proširiti opseg savetovanja i ka EU, posebno EK, sa ciljem popunjavanja praznina u strateškom planu, kao i dobijanju odgovarajućih novčanih sredstava. Strateški plan bi mogao da predstavlja dobar predlog projekta za dobijanje sredstava iz fondova EU. Napominjemo da bi akcioni plan trebalo da bude konkretniji i precizniji, ali sa realno postavljenim smernicama i zadacima. Taj deo je nužan za efikasno sprovođenje plana, pored utvrđivanja misije, vizije, ciljeva i vrednosti.
3. *Stvaranje radne grupe i izbor nacionalnih predstavnika* — Stvaranje institucionalnog mehanizma kroz sprovođenje strateškog plana svakako predstavlja najteži zadatak. Ipak,

---

¹² Pogledati godišnji izveštaj SECI centra. Napominjemo da pored SECI centra postoji i mehanizam razmene informacija kroz Konvenciju o policijskoj saradnji u JIE. Ograničavajući momenat, u smislu sprovođenja našeg predloga, je taj da Hrvatska nije potpisnica konvencije.

¹³ Nije isključeno, možda je čak i poželjnije da te osobe budu i inicijatori ideje stvaranja nove radne grupe.

¹⁴ To su: Bugarska, Grčka, Mađarska, Rumunija i Slovenija.

potrebno je naglasiti da mi ne predlažemo stvaranje novog regionalnog tela, već nadogradnju postojećeg institucionalnog okvira. Štaviše, SECI centar je trenutno u fazi preobličavanja u Centra za sprovođenje zakona u JIE. Novi ciljevi su: podrška aktivnostima prevencije, jačanje razmene informacija, produbljivanje veza i odnosa između nacionalnih jedinica i izrada strateških analiza. Pomenuti ciljeve su u skladu sa višim i konkretnim ciljem našeg predloga.

Zadaci i uloga Radne grupe za prevenciju nasilja na sportskim priredbama i predstavnika u nacionalnim jedinicama SECI centra

Sadašnja uloga radnih grupa u SECI centru ogleda se u koordinaciji i pripremi zajedničkih istraga, stvaranju programa usavršavanja i obrazovanja u različitim aspektima policijskog rada, te organizovanju različitih međunarodnih susreta sa ciljem razmene iskustava. Pored profesionalaca i stručnjaka iz država članica SECI centra, u radu radnih grupa učestvuju i predstavnici nacionalnih jedinica, kao oficiri za vezu u sedištu SECI centra. Na svojevrsan način, radne grupe predstavljaju forum za poboljšanje rada organa za sprovođenje rada u JIE u različitim domenima borbe protiv kriminalnih aktivnosti.

U tom opsegu bi se kretala i uloga Radne grupe za prevenciju nasilja na sportskim priredbama. Definisanje strateških smernica, utvrđivanje mehanizma razmene informacija i prioriteta na kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom planu. Nacionalne kontakt tačke bi predstavljale operativni deo na regionalnom nivou u suzbijanju nasilja na sportskim priredbama. Njihova uloga bi se ogledala u efikasnoj razmeni informacija od tačke „a” do tačke „b”, tj. da tražena informacija stigne do prave osobe i u pravo vreme. Obzirom da govorimo o specifičnoj oblasti, uspešan rad policije u prevenciji nasilja na sportskim priredbama, naročito kada je reč o međunarodnim takmičenjima, je razvijanje proaktivnog pristupa zasnovanog na znanju i tačnim informacijama, kao ključnim principima problemski orijentisanog rada policije.

Proaktivni rad podrazumeva nameru policije da predupredi buduće kriminalne aktivnosti (postoji realna mogućnost da nasilje u sportu preraste u određeno krivično delo), a ne samo rešavanje trenutnih predmeta. Policija bi trebalo da aktivnije priđe društvenom dijalogu, u našem slučaju, suzbijanju nasilja u sportu. Pri tome, neophodno je da naglasi situacije u kojima nije u mogućnosti sama da deluje ili gde rezultati nisu zadovoljavajući. Rad policije zasnovan na znanju podrazumeva da je upravljanje zasnovano na strateškim analizama koje pomažu u odlučivanju o sprovođenju efikasnijih programa prevencije.

Radna grupa za prevenciju nasilja na sportskim priredbama bi trebalo da uvrsti nekoliko aktivnosti u svoj rad.

- Animiranje i uključivanje policijskih službenika, posebno onih na granici u različitim aktivnostima borbe protiv suzbijanja nasilja na sportskim priredbama. To podrazumeva sticanje znanja o različitim huliganskim grupama (njihovom izgledu, ponašanju, realnoj pretnji), trendovima u borbi protiv huliganizma, promenama u zakonodavnom okviru. Cilj je prepoznavanje grupe i prosleđivanje informacije nadležnim osobama. Naš predlog je da to bude kontakt tačka (oficiru za vezu) u nacionalnoj jedinici SECI centra u državi članici.
- Jačanje odnosa sa upravama železničkog i autobusnog saobraćaja. Radna grupa bi trebalo da izradi smernice o uticajima huligalnih grupa na saobraćaj, kao i o načinima razmene informacija sa organima za sprovođenje zakona.
- Izrada zajedničke baze podataka o „rizičnim“ licima, analiza kritičnih ili kriznih situacija i kako upravljati njima, razmeni analiza sa drugim predstavnicima nacionalnih jedinica, te o obaveznosti javne dostupnosti o stečenim iskustvima i preporuka.
- Promocija i izgradnja partnerstva sa lokalnim policijskim organizacionim jedinicama, sportskim udruženjima sa ciljem izgradnje obaveštajnih podataka putem kojih bi se locirale glavne huliganske grupe i pratio njihov rad.

Umesto zaključka: otvaranje javne rasprave

Osnovni cilj rada je da postakne raspravu o nedostatku regionalnog okvira saradnje u borbi protiv huliganizma i nasilja na sportskim priredbama međunarodnog karaktera. Incident iz Đenove u oktobru ove godine naveo je autore da detaljnije istraže postojeće mehanizme prevencije nasilja u EU. Vodeći se principom da preslikavanje istog mehanizma sa jednog na drugo geografsko područje nije najbolje rešenje, pružamo model o kome bi moglo i trebalo raspravljati. Sigurno je da predloženo rešenje nije definitivno, ali predstavlja dobru osnovu za dalju obradu i uvrđivanje odrednica saradnje u prevenciji nasilja na sportskim priredbama na zapadnom Balkanu. Pored proceduralnog i institucionalnog okvira možemo da predstavimo javnosti i mogućnost pomirenja kroz sport naroda zapadnog Balkana.

Literatura:

- Council Decision (2002/348/JHA) of 25 April 2002 concerning security in connection with football matches with an international dimension.
- Council of the EU 13119/06 of 16 October 2006. Draft Council resolution concerning an updated handbook with recommendations for international police cooperation and measures to prevent and control violence and disturbances in connection with football matches with an international dimension, in which at least one Member State is involved.
- Council of the EU 9466/10 of 12 May 2010. Evaluation report on the degree of implementation of Council Decision 2007/412/JHA amending Decision 2002/348/JHA concerning security in connection with football matches with an international dimension.
- Council Resolution (2006/C 322/01) of 4 December 2006 concerning an updated handbook with recommendations for international police cooperation and measures to prevent and control violence and disturbances in connection with football matches with an international dimension, in which at least one Member State is involved.
- De Biasi, R., 1998. The policing of hooliganism in Italy. In: D. Della Porta and H. Reiter, eds. *Policing protest. The control of mass demonstrations in Western democracies*. Minneapolis and London: Univ. Of Minnesota Press, pp. 213-227.
- Dunning, E., 1994. The social roots of football hooliganism: a reply to the critics of the 'Leicester school'. In: R. Giulianotti, N. Bonney and M. Hepworth, eds. *Football, violence and social identity*. London: Routledge, pp. 128-157.
- Dunning, E., 2000. Towards a sociological understanding of football hooliganism as a world phenomenon. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 8(2), pp. 141-162.
- Giulianotti, R., 2001. A different kind of carnival. In: M. Perryman, ed. *Hooligan wars. Causes and effects of football violence*. Edinburgh and London: Mainstream Publishing, pp. 141-154.
- Hopcraft, A., 2006. *The Football Man: People and Passions in Soccer*. London: Aurum Press.
- Lalić, D. i Biti, O., 2008. Četverokut sporta, nasilja, politike i društva: znanstveni uvid u Europi i u Hrvatskoj. *Politička misao*, XLV(3-4), str. 247-272.
- OECD/FATF., 2009. *Money Laundering through the Football Sector*. OECD: Paris.
- Petković, Ž., (2009). Prevencija kriminaliteta na športskim stadionima kroz planiranje okoliša. *Policija i sigurnost*, 18(3), str. 365-377.
- RCC., 2010. *Strategy and Work Programme 2010-2013*. RCC: Sarajevo.
- Roadburg, A., 1980. Factors Precipitating Fan Violence: a Comparison of Professional Soccer in Britain and North America. *British Journal of Sociology*, 31(2), pp. 265-276.

- Scott et al., 2008. Tackling Football Hooliganism: A Quantitative Study of Public Order, Policing and Crowd Psychology. *Psychology, Public Policy, and Law*, 14(2), pp. 115-141.
- SECI Center., 2010. *Annual Report 2009*. SECI Center: Bucharest.
- Spaaij, R. and Viñas, C., 2005. Passion, politics and violence: a socio-historical analysis of Spanish ultras. In: *Soccer and Society* 6(1), pp. 79-96.
- Spaaij, R., 2005. The Prevention of Football Hooliganism: A Transnational Perspective. In: J. Aquesolo, ed. *Actas del X Congreso Internacional de Historia del Deporte*. Seville: CESH.
- Spaaij, R., 2006. *Understanding Football Hooliganism: A Comparison of Six Western European Football Clubs*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Tsoukala, A., 2009. *Football Hooliganism in Europe Security and Civil Liberties in the Balance*. Palgrave Macmillan: New York.

Internet izvori:

- B92.net. (13. oktobar 2010.) „Bruka u Đenovi i njene posledice“.
- B92.net. (2. septembar 2010.) „Odloženo suđenje za ubistvo Tatona“.
- Blic Online. (12. oktobar 2010.) „Srpski ultrasi napravili haos“.
- Blic Online. (23. oktobar 2010.) „Privedene 34 osobe u Beogradu“.
- Čolović, Ivan. (30. septembar 2009.) „Politika nasilja na stadionima: Fudbal, huligani i rat“. E-novine.com
- Dnevnik.hr. (15. januar 2007.) „Potukli se hrvatski i srpski navijači“.
- Index.hr. (13. oktobar 2010.) „Boban: Neredi 90-ih bili su opravdani, ovo je čista mržnja“.
- Litavski, Jan. (April 2010.) „Ponovno bujanje nasilja u Srbiji“ (Bilten o unutrašnjim poslovima EU i Srbije br. 13).
- Politika. (11. oktobar 2010.) „Pronađeno oružje na krovu hotela Slavija“.
- Politika. (13. oktobar 2010.) „Italija šokirana“.
- Politika. (22. oktobar 2010.) „Huliganima preči zabrana ulaska na stadione“.
- Radio Slobodna Evropa. (11. oktobar 2009.) „Koji su uzroci navijačkog nasilja?“.